

BIÊN BẢN PHỎNG VẤN SÂU
ĐẠI DIỆN HỘ KHÁ, XÓM 2, XÃ HƯNG NHÂN – HƯNG NGUYÊN - NGHỆ AN

Người thực hiện phỏng vấn: Nguyễn Thị Văn.

H: Chị ở Hà Nội về. Bọn chị đến Hưng Nhân từ hôm qua, muốn tìm hiểu về các nhà dân sống trong bão lũ ra sao, ứng phó như thế nào? Và những ảnh hưởng của bão lũ đến các hộ gia đình như thế nào? Em tên là gì?

Đ: Em tên là Phạm Thị Thanh.

H: Chồng tên là Kiệm à?

Đ: Lê Xuân Kiệm.

H: Em bao nhiêu tuổi?

Đ: Em năm nay 45 tuổi.

H: Em có mấy con?

Đ: Có 3 đứa.

H: Lớn hết chưa?

Đ: Có một đứa lấy chồng rồi, có cháu ngoại rồi. Đây là cô thứ hai. Còn cô đầu chuẩn bị học hết rồi, sang tháng 11 sắp tới đây là cưới. Cậu thứ 3 thì năm nay mới học xây dựng năm thứ hai.

H: Sướng nhỉ. Hôm nay có mỗi một mình ở nhà, chồng thì đi làm. Đi làm thuê ở trên Vinh à?

Đ: Dạ làm thuê trên Vinh. Bố nó ở nhà thì làm thôn đội trưởng của xóm, của xã.

H: Thế đi làm thuê trên Vinh lâu chưa?

Đ: Làm năm nay được 14 năm rồi.

H: Em là quê gốc ở đây hay là lấy chồng rồi mới về đây?

Đ: Quê gốc em ở đây mà nhà em ở đây luôn.

H: Nhà ở đây luôn?

Đ: Vâng, nhà chồng thì ở dưới kia, ở cuối xóm.

H: À, thế ông này về đây ở rể à?

Đ: Bố mẹ di dân giờ lên Nghĩa Đàn.

H: À, bố mẹ của chồng lại di dân lên Nghĩa Đàn?

Đ: Không, bố mẹ em.

H: Bố mẹ em á?

Đ: Bố mẹ em di dân lên Nghĩa Đàn rồi là em lại quay về nhà mình cũ.

H: Bố mẹ lên Nghĩa Đàn vì ở đây bị bão lụt à?

Đ: Bố mẹ em đi lên đó vì ở đây hay lũ lụt mà bố mẹ thì già yếu, rồi không trụ được.

H: Ừ, bố mẹ đi lâu chưa?

Đ: Bố mẹ đi năm 1994.

H: Lúc đó là em đã có chồng chưa?

Đ: Lúc đó là em đẻ đứa thứ 3 rồi.

H: Ừ, thế là em ở lại đây.

Đ: Là ở lại đây. Sinh 3 cháu dưới kia rồi là bố mẹ lụt lội khổ rồi là phải di dân lên Nghĩa Đàn.

H: Ừ, thế nhà mình nền cao nhỉ?

Đ: Khi đó bố mẹ còn đang ở thấp, chỉ có hai ông bà già thì là ở thấp. Đến khi sau này vợ chồng lên đây làm ăn rồi thì là nâng lên, nhà cửa là nâng lên, rồi làm lại nhà hết, rồi là vợ chồng nuôi được con bê, con lợn, con gà thì là... nói với chị là nuôi cho 3 đứa ăn học cũng đã là khổ rồi. Giờ còn một cậu sau cùng nữa là năm nay học bên xây dựng này, làm cái nhà.

H: Nhà mình cũng rất là rộng rãi và cao ráo. Làm cao như này là vì mình sợ nước lụt lên à?

Đ: Nước lụt.

H: Thế đã bao giờ nước lụt ngập lên nhà chưa?

- Đ: Lên nhiều rồi. Năm 1997 à, 1978 là đương nhà lợp ngói là lên đến 6 lớp ngói nó. Từ khi làm nhà này đến nay là 7 năm rồi thì chỉ có lũ lụt lên tận nhà thôi, chứ chưa ngập lên cao được như mọi khi đâu.
- H: Thế là trên nền cũ của bố mẹ đúng không?
- Đ: Vâng, trên nền cũ của bố mẹ là ngập sâu.
- H: Trước đây là năm 78 là lụt lên tận mái nhà.
- Đ: Lụt tận lên 6 lớp ngói đấy.
- H: Thế từ 7 năm nay khi em làm nhà, nền cao này là từ khi làm nhà, có khi nước lụt lên cao đến nền nhà này chưa?
- Đ: Lụt rồi. Lụt lên nhà chỉ lên đến đây chứ không bao giờ lên được nữa. Khi mô nước lụt cao thì người lên trên nó.
- H: Còn tầng nữa không?
- Đ: Tầng nữa là cho bò me thôi, người mà lụt thì có thuyền.
- H: thế em có thể kể cho chị biết xem là bão lũ, hoặc là nước ngập mặn nó làm ảnh hưởng đến nhà mình như thế nào? Đến đất đai rồi nhà cửa...
- Đ: Rồi cứ nói với chị khi mà nước đã tràn vào thì khổ nhất là cái nước mặn. Khi nước mặn đã tràn vào ruộng rồi là dân rất là khổ.
- H: Nhà em có bị nước mặn không?
- Đ: Có. Mà đã bị nước mặn rồi thì lúa cây gọi là đôi khi gieo đợt thứ 3 thì nó mới mới... khi nguồn nước mặn ở biển lên đó chị thì dân thì cũng ra thăm tra, nếu nước mà mặn quá thì mình không bơm nữa, để cho cái nước trong đây phải xả ra bằng hết nhờ cái nước mưa này mà, nhờ có mưa xuống mà cho cái nước mặn nó sủ sạch đi. Cái nước mặn là rươi nhiều, ruộng bị nước mặn là rươi nhiều chị biết không?
- H: Có, nhà em có bao nhiêu ruộng bị nước mặn vào?
- Đ: Có lẽ nhà em 4 sào nhưng mà khi dân không có nước ngọt thì cũng phải bơm nước mặn vào cho nên cả 4 sào nhà em đều bị nhiễm mặn.
- H: Thế năm nay có thu được rươi ở đây không?
- Đ: Nói nước mặn vào chứ mà không có rươi, năm nay không có. Mọi năm trước là có rươi nhưng năm nay thì chưa thấy rươi nhiều. Vì năm nay là nhiều lụt quá, vừa rồi là 3 cái lụt. Chị có biết vừa rồi là...
- H: 3 trận lụt vào tháng mấy, tháng mấy?
- Đ: Lụt vừa rồi là tháng 9 vừa rồi này, ba trận lụt thì là vô cái nước biển tràn lên, cái lớp bùn non ở dưới sông, dưới biển là nó lên đắp lại cái mạ của nó ấy mà cái mạ nó sâu mà cái bùn non nó dày. Vừa rồi bọn em là lụt cái ra rồi là đi cào cái bùn non đấy để mà dọn cái đường đi thấy bùn non lớp dày từng này rồi nước dội đi thì giờ mới đi được chứ không thì giờ hẳn còn ngập, bấy không đi được cơ mà.
- H: nhà mình có 4 sào bị nhiễm mặn, thế nhiễm mặn lây chưa?
- Đ: Nói thật với chị năm thì nước ngọt mà năm thì nước lợ nhiều mà trong vùng 4 năm trở lại đây thôi, trước đây là không có đâu.
- H: Thế nước mặn vào thì làm sao?
- Đ: Nó đóng vào trắng, đến vụ mà gieo cấy thì mình vẫn phải gieo cấy nhưng mà có khi hẳn chết thì mình lại phải dặm lại. Khi mà gieo lại 3 lần là cái năm cách đây 2 năm đấy. Khổ nhất là cái năm 2000.
- H: Thế còn năm nay?
- Đ: Năm nay thì giờ chưa được mặn chỉ gọi là lợ thôi. Gọi là bị ảnh hưởng vừa thôi chứ không như năm 2000 đấy.
- H: Ủ, năm nay vẫn trồng được đúng không?
- Đ: Vẫn cấy lúa.
- H: Thế thứ nhất là nó làm cho ruộng của em bị nhiễm mặn đúng không? Thế còn những cái trận lũ, trận lụt đấy còn ảnh hưởng gì nữa đến gia đình?

Đ: Vì em làm được 4 sào ngô vụ đông vì đợt đầu là báo giống, đợt này trở lại đây là họ không cho này, đợt họ báo giống 7 chục ngàn một ký ngô này em làm được 4 sào lên được khoảng 60 phân thì lũ vô quét sạch luôn, không còn một tí nào, rồi là tria sau lũ lụt ra thì lại tria tiếp nhưng cơn bão vừa rồi đây này, vừa rồi cơn bão không đến mình hẳn chỉ ảnh hưởng mưa nhưng mà ngô mới lên được từng này lại mất hết. Thế là mất hai vụ luôn, nhưng mà giống thì nhà nước tài trợ cho chứ mà chưa thấy về, giờ gọi là dân đang mua.

H: Giống gì?

Đ: Giống ngô.

H: tức là em nói cái lụt gần đây nhất là nó làm mất hai vụ ngô đông xuân, gọi là năm nay đông xuân là mất trắng không làm được cái gì cả, cũng có làm nhưng mà vì lũ lụt, 3 cái lụt. Năm nay thì cũng không lụt to chỉ có lụt vô tận cây sung đầy rồi ló ra nhưng mà hẳn ngâm lâu quá, đồng ngoài hẳn bị úng nước.

H: Úng nước là nước nó không thoát được đi chứ gì?

Đ: Không thoát được đi.

H: Vì sao không thoát được đi?

Đ: Bởi vì nước biển hẳn dâng, rồi là mưa nhiều quá. Nước biển hẳn, gọi là từ Hà Tĩnh đến Nghệ An mưa nước không dâng hết.

H: Thế em nói là 4 sào ruộng thì bị nhiễm mặn này, rồi là hai vụ ngô đông xuân cũng bị mất này, rồi còn bị mất những cái gì nữa, kể từ mấy năm nay thì gia đình còn bị ảnh hưởng những cái gì nữa?

Đ: Ôi, mấy năm nay từ khi lụt đến giờ thì mất nhiều chứ chị.

H: Ừ, mất những cái gì?

Đ: Con bão hồi 2000 đấy, cái bụi tre đằng sau này bị lật đổ vào sập mái nhà đấy, mất 22 tấm prô.

H: Bụi tre...

Đ: Nó bổ vào mái nhà bị prô bị bể.

H: Vỡ tấp prô, thì là mấy tấm?

Đ: 22 tấm, thì là phải lợp lại. Minh mua rồi là có dân quân nó đến lợp cho.

H: Mất bao nhiêu tiền?

Đ: Minh mua toàn bộ lại là mất 3 triệu 2.

H: Thế là lâu chưa?

Đ: Năm 2000. Hết 3 triệu 2 này. Rồi là gia đình nuôi được 1 đàn vịt đẻ, mình nuôi 120 con vịt đẻ làm thu nhập gia đình để cho con ăn học là lũ lụt lên là nó cuốn hết, mất luôn.

H: Mất đàn vịt 120 con đúng không?

Đ: Vâng, mất luôn.

H: Đàn vịt đấy là mất bao nhiêu tiền?

Đ: Là khi mua đang bé chứ mà khi nó là cũng gần bán rồi thì khoảng 80 nghìn một con. Thì phải mất cả giống và chăm sóc.

H: 120 con mà 80 nghìn một con thì mất khoảng gần 10 triệu?

Đ: 10 triệu là mình chưa kể cái chăm sóc đâu chị ạ. Rồi là trôi 2 con lợn thì ra sau kia là họ vớt được 1 con còn 1 con là trôi mất. Bắt lại được 1 con. Năm nó là có nuôi lợn.

H: Đó là thiệt hại của trận lụt năm 2000. Còn năm nay em nói là có 3 trận lụt rồi thì nhà mình bị mất những cái gì?

Đ: 3 cái trận lụt vừa rồi đây thì cũng đỡ, chỉ mất mấy sào ngô ngoài nó thôi chứ trong nhà thì không can chi chị ạ.

H: Mất ngô không được thu hoạch?

Đ: Vâng, mất ngô không được thu hoạch còn trong nhà thì may mà không có cái bão nên không mất gì. Năm mô cũng được như năm nay là đỡ chứ lụt to là sợ lắm.

H: Tuy tài sản các thứ không mất gì nhưng trong lúc lụt như thế thì ảnh hưởng đến sản xuất và chăn nuôi như thế nào?

- Đ: Ui, khổ lắm chị ạ, khi mà đã lũ lụt rồi thì là bò me phải mần, làm bè chị biết không, sợ lụt lên cao là phải làm bè cho bò, cho me, cho chó, cho gà, cho vịt.
- H: Làm bè bằng gì?
- Đ: Làm bằng bé nứa đấy, để cho vịt gà nó lên. Khi mà đã lũ lụt vào thì sự chuẩn bị là vô kể.
- H: Thế cho lên bè thì chúng nó có đứng ở trên bè không?
- Đ: Lên rồi là mình phải quây lại, phải mua nứa vây lại cho tròn. Bò me thì phải cho lên cầu thang.
- H: Còn các con kia thì cứ đứng trên cái bè như thế rồi là quây lại?
- Đ: Quây lại rồi dùng bạt phải che lại.
- H: Gà, chó là cho lên đấy hết?
- Đ: ừ là cho lên đấy hết. Lợn cũng cho lên hết nhưng mà mình phải ngăn. Lũ lụt ngoài ta nó...
- H: trong lúc lũ lụt như thế thì mình khi nghe tin bị lụt ngoài thông tin của địa phương chẳng hạn như qua ti vi này rồi qua cái thông báo của xã này thì mình còn làm thế nào để biết được là có lụt?
- Đ: Khi nó là mình phải mở ti vi hàng ngày để xem thời tiết, rồi là lũ lụt, rồi là bão đến đâu rồi là hướng nào.
- H: các cụ thường nói có nhiều kinh nghiệm dân gian để đoán trước được năm nay sẽ có lụt lụt, có bao nhiêu đợt lũ lụt thì em có biết cái đó không?
- Đ: không, em chỉ mở ti vi xem, coi thời sự thôi.
- H: Thí dụ như họ nói rằng con cóc nó kêu nhiều thì sẽ mưa hoặc là tổ kiến nó mà đùn lên cao thì sẽ lụt, em có biết những cái đấy không?
- Đ: À, cái nó thì ở đây cũng có như là khi cái cây cỏ gùm thì nó lên mấy khúc thì là có mấy lụt, rồi là họ xem con cá bắt ở dưới sông đấy họ bảo năm nay phải 5 cái lụt mà giờ mới được 3 lụt.
- H: Ai nói thế?
- Đ: Kiểu các cụ già này bắt được con cá dưới sông đấy thì các cụ kêu năm nay phải có 5 cái lụt thì giờ là 3 lụt rồi.
- H: Con cá dưới sông nó như thế nào mà lại biết được lụt?
- Đ: Thì nó nhìn trong cái buồng trứng đấy, có lẽ nằm ngấn, nằm như thế nào đó thì không biết, có lẽ các cụ già các cụ có kinh nghiệm hơn.
- H: ừ, và các cụ ấy bắt con cá lên và bảo là năm nay có 5 con lụt nhưng mà giờ mới chỉ có 3 thôi nên là vẫn lo. Thế mọi người có tin là sẽ có 5 lụt không?
- Đ: Có năm lụt tháng 4, có khi mà đẻ con bé cháu đầu đấy năm 1989 đấy là một năm có 4 cái lụt, là lụt tháng 4, là lụt tháng 5 một lụt, rồi là tháng 6 không lụt, sang tháng 7 một lụt, sang tháng 8 lại một lụt đấy. Năm ấy là 4 lụt mà cháu đẻ đầu là mắc lụt luôn, gọi là vát lúa về là không có gì được cả hai gạo là ngập sạch, toàn bộ là ăn lúa đất, đến khi là lộn nguyên một mảng là đây kiểu là hơi bùn đấy, mà ăn toàn ăn lúa đất chứ làm gì có lúa vo...
- H: Lúa đất là sao?
- Đ: Lúa lũ lụt đấy, lúa lụt trong bùn đấy, mình ra lụt rồi khi nó mình mới đi vớt, vớt về rồi là mình phơi, mình xay rồi là mình ăn cái lúa ấy.
- H: À, lúa ngâm trong bùn rồi?
- Đ: Ừ, nhưng mình ăn hột gạo ấy thì vẫn hơn ăn khoai, ăn ngô. Cái năm ấy là khổ nhất đấy chị ạ.
- H: Là năm 2000 à?
- Đ: Năm 1994
- H: Năm 1994 là năm đẻ con đầu tiên à?
- Đ: Ừ, đẻ con đầu tiên.
- H: À, đứa mà bảo là chuẩn bị ra trường sắp cưới đây hả. Con em lại cưới trước?
- Đ: Con em lại cưới trước có con rồi.
- H: Con em sinh năm bao nhiêu?

Đ: Một đũa 94, một đũa 89 này và một đũa 92 này.
H: À thế con 94 thì cưới rồi đúng không?
Đ: Mô con 94 thì đương học
H: Đây là con thứ hai còn đũa lớn là sinh năm 89 chứ?
Đ: 89.
H: 89 cưới rồi chứ gì?
Đ: 89 chưa.
H: À còn con 94 thì cưới rồi?
Đ: Chưa, 92.
H: À, con 92. Thế thì như em nói thì các nguồn thông tin để em biết là xem dự báo thời tiết hàng ngày, cũng nghe người ta nói qua xem cây cỏ gừng. Thế em có biết xem cây cỏ gừng không?
Đ: Có.
H: Thế rồi em lại nghe các cụ già bắt được con cá có trứng thì bảo là có 5 con lụt. Thế ngoài ra em có nghe được gì nữa không?
Đ: Em thì...
H: Thí dụ như người ta bảo thiên nhiên nó như thế nào thì sẽ có bão, có lũ không?
Đ: Thì thiên nhiên thì em cũng không rõ.
H: Bố mẹ có truyền cho kinh nghiệm gì không?
Đ: Không. Bố mẹ thì em cũng không rõ lắm nhưng mà ông đây là ở chùa, gọi là ông ở chùa là ông đi xem cây thì ông kinh nghiệm lắm nói năm nay nhuận như thế nào, năm nay nhuận hai tháng hai thì như thế nào mà em không có thể hiểu được.
H: Tóm lại là em cũng nghe nói có các cái kinh nghiệm để dự báo bão lũ thế thôi nhưng chủ yếu là xem tí vi đúng không?
Đ: Vâng. Chủ yếu là xem tí vi thời sự thôi chứ cũng không học được như các cụ.
H: Thế những người cùng lứa tuổi em thì có biết những cái kinh nghiệm dân gian không? Chẳng hạn có người bảo là con chèo chèo nó kêu nhiều thì mưa này, rồi nhìn cây chuối nước này... thì em có biết những cái cây đó không?
Đ: À, biết chứ, ta thường thường thì ta biết chứ. Thí dụ như cây chuối nước bắt đầu đang búp này mà nó nở ra cái là bắt đầu có mưa, rồi là con tép thành này nó kêu ngoài đường,
H: Con gì? Tép thành?
Đ: Con tép thành nó mà vang vào vườn là chưa mưa, nó mà vang mãi, vang mãi vào trong nhà là có mưa. Cái kinh nghiệm là cái con nó.
H: Cái con tép thành là con gì?
Đ: Cái con mà nó kêu tách tách đấy, ở ngoài mình thì không có chứ ở nông thôn là có.
H: cái con đó trông nó như thế nào?
Đ: Con nó cánh nó như con cào cào nhưng mà nó cứ kêu tách tách nếu hấn cứ tách tách ở ngoài vườn thì không sao mà nếu hấn bay vào trong nhà là bắt đầu trời mưa.
H: Đó là do em quan sát hay các cụ nói?
Đ: Quan sát thôi.
H: Con đây là giống con cào cào à?
Đ: ừ, giống con cào cào.
H: màu gì?
Đ: Màu xanh. Cái kinh nghiệm của em thì là các cây như cây chanh và nói chung là các cái cây nói chung nếu nó mà đương xanh mà nó nảy mầm ra là bắt đầu lên lúm búm là chuẩn bị mưa. Đó là cái kinh nghiệm đó, kinh nghiệm của dân.
H: Nhưng mà em tự quan sát hay là có người bảo cho em?
Đ: Không, em nghĩ là em như cái cây chanh nhà em là nó bắt đầu ra lộc non là bắt đầu mưa từ bữa đó đến giờ, bắt đầu lá đang hơi già rồi mà nó nảy mầm lên rồi bắt đầu xanh là trời mưa.

- H: Còn gì nữa, em còn có kinh nghiệm gì nữa?
- Đ: Không có gì.
- H: Những cái thứ đó là do em thông qua thiên nhiên là em biết thế em còn biết thêm gì nữa?
- Đ: Thông qua thiên nhiên thì em tự thấy như thế.
- H: Thế mình có nói cho ai biết không, có nói cho hàng xóm biết về những kinh nghiệm đó không? Có nói cho hàng xóm là cái cây này bó lúm nhúm lên lộc rồi con tép thành nó vào nhà là sẽ mưa này?
- Đ: Không. Khi mô bắt đầu trời trở nắng rồi chuyển bắt đầu mưa là trong người em là em biết, đầu đầu 2 ngày, 3 ngày rồi sau nó mưa vào là thôi nó không đau nhức mỗi nữa. Gọi là kinh nghiệm trong người em đấy. Khi trời đang mưa mãi mà mình hắt hơi là lại nắng.
- H: Thế em có nói điều này với ai không?
- Đ: KHông. Em thì cũng cứ ra ngoài kể bảo ôi trời sắp mưa gió gì rồi chứ tao đau nhức, mỗi hết cả người.
- H: Kể cho mọi người thế thì mọi người có tin không?
- Đ: Có lẽ cũng đúng đấy vì mọi người không ... như hắt hơi, khi mà đã hắt hơi là biết kiểu chi là cũng trời động không nắng thì mưa, rồi sau mà mình hắt hơi tiếp là trời lạnh. Như em không nghe thời tiết nhưng mà chắc chắn trong vòng 3 ngày tới là trời lạnh chứ không bao giờ trời mưa nữa đâu.
- H: Ừ, thế chị hỏi em là thời tiết nó cứ bão lụt như thế thì mình có phải thay đổi kế hoạch sản xuất chăn nuôi không, ví dụ như trồng lúa như thế nào, trồng ngô như thế nào thì mình có kế hoạch riêng không?
- Đ: Không, ví dụ như cây lúa hay lũ lụt thì mình làm cái lúa ngắn này, mình làm cái lúa ngắn ngày cho nó phù hợp.
- H: Thế em có phải theo kế hoạch của xã không?
- Đ: Theo kế hoạch của xã chứ mà tự mình chọn thôi, do mình chọn thôi.
- H: Nhưng mà vẫn phải theo kế hoạch của xã, ví dụ như đợt này cây là mình phải theo hay là mình tự cấy theo lịch của mình?
- Đ: Không, ở đây họ lại cho giống cơ, giống ngắn ngày cũng có, giống dài ngày cũng có. Cái nớ thì tự gia đình mình chọn thôi, có gia đình thì chọn giống ngắn này, có gia đình thì chọn giống dài ngày thì tự lựa chọn. Cái ra giống của dân thì mình lại chọn thí dụ như giống SE này, L14 này thì ngày hai mấy tháng mấy này, còn cái giống lúa lai thì ngày mấy tháng mấy. Lịch thì là lịch của xã nhưng mà giống thì do dân mình tự chọn. Lịch của xã với cái loại giống thì có cả. Cách độ 15 – 20 ngày thì ra giống nên là mình chọn những cái giống... do mình lũ lụt thì chọn những cái giống ngắn ngày là một mà cái giống nói thật là cái giống năng suất là hai để cho gia đình nhà mình được năng suất tí nào hay tí ấy. Cho nên là...
- H: Nhưng mà mình chọn giống nhưng mà mình vẫn phải theo lịch của xã. Thế nếu như mình tự làm thì mình có phải báo cáo lịch với xã không?
- Đ: Không, mình tự làm nhiều khi nỏ phải theo lịch của xã, ví dụ lịch của xã là 20 thì mình có thể làm trước nhưng chỉ trước 1-2 ngày chỉ đó thôi, gọi là dân chủ thì dân chủ, xã thì xã nhưng nói thật mà cái chi mà lợi cho dân thì dân làm.
- H: Làm trước lịch của xã 1-2 ngày thì có phải xin phép không?
- Đ: Không. Làm lợi cho dân mà không theo kế hoạch của xã, cơ mà dân hẳn biết là làm lợi cho dân thì là mình kinh nghiệm là mình làm, không để... giả sử như kế hoạch là ngày 20 nhưng mà tí vi nó báo là ngày đó là mưa, gió bão gì đó thì mình phải chen vào ngày không mưa gió để mình ra giống cho nên nói với chị chứ ngày lịch của xã nhưng mà tự dân quyết, dân phải làm cái chi cho lợi dân cái đã. Chừ mà làm theo ý xã mà dân mất thì cũng không bằng... giờ dân làm dân tự chịu.
- H: Nhà mình cũng làm như thế đấy?
- Đ: ừ, nhà mình cũng làm như thế đấy.

H: Thế thì ở đây các gia đình có làm như nhà em không?
Đ: Cũng làm lẻ tẻ thôi, 60-70% là làm giống ngắn ngày rồi những cái nhà ông già, bà lão thì không.

H: Thế cái giống ngắn ngày này xã họ cấp cho mình hay mình phải mua?
Đ: Mình phải mua 115 ngàn 1 ký đấy chị ạ. 115 ngàn 1 ký lúa giống đấy. Vừa rồi là em phải mua hơi bị đắt đấy.

H: Giống là xã bán?
Đ: Xã bán.

H: Thế nếu mình mua giống ở nơi khác về có được không?
Đ: Không vì mình mà mua thì mình vẫn phải lên trạm giống mà xã lấy về thì chính thức hơn mình mua ngoài thì không bảo đảm.

H: Ủ, thí dụ như nhà em một vụ phải hết bao nhiêu cân giống?
Đ: Như nhà em nếu mà cấy cái lúa lai thì không hết bao nhiêu giống, 1 sào có 8 lượng thôi.

H: Thế nhà em có mấy sào?
Đ: nhà em có 4 sào thôi.

H: Vẫn nhiễm mặn mà vẫn cấy cái lúa này?
Đ: Vẫn cấy cái lúa ấy chứ mà sau này thì em lại phải bơm, cái lúa đấy là phải 115 ngàn 1 ký, mà không phải 1 ký một bao chỉ có 8 lượng thôi.

H: Ủ, 8 lượng 115 ngàn là em cấy được 1 sào. 4 sào thì em nhân lên. Thế em bảo em phải bơm tức là phải bơm nước vào à?
Đ: Ủ, em phải bơm thuốc này.

H: Thuốc gì?
Đ: Thuốc trừ sâu này, sâu cuốn lá cỏ vằn này, rồi là phải cấy cái lúa gọi là lúa Ấn Độ đấy, nó đắt giống lắm.

H: Thế cái ruộng mà bị mặn như thế thì cái năng suất so với trước đây nó có bị ảnh hưởng không?
Đ: Nó hơi kém. Nếu như không có nước mặn như trước kia 1 sào là phải được 4 tạ rưỡi đó chị ạ, 4 tạ rưỡi, 5 tạ đấy, chứ mà giờ chỉ được có 3 tạ rưỡi thôi. Mà khi mua giống đắt mà khi mà bị nhiễm mặn quá thì hẳn lại bị khô, khô cả cây luôn.

H: Tức là mình lại phải bơm thuốc trừ sâu các thứ vào?
Đ: Phải bơm thuốc trừ sâu với bơm nước ngọt vào.

H: thế những cái tiền bơm này có tốn không?
Đ: Tiền bơm này này là do xã, xã họ cung cấp cho.

H: xã họ bơm cho mình không phải trả tiền?
Đ: Có chứ. Cung cấp cho mình thì mình phải đóng góp theo cái nó chứ.

H: Ủ, thế trả bao nhiêu?
Đ: Theo sản lượng ý. Đóng góp cho bên thủy lợi đấy.

H: Người ta đóng góp ra tiền hay là ra thóc?
Đ: Ra thóc, người ta bơm xong đến mùa...

H: Là mình phải trả vào.
Đ: Mùa là tính thóc 30 hay 40 hay là mấy đấy rồi mình tính ra tiền, rớ là mình theo nhân khẩu, 1 khẩu là đầu tư vô thủy lợi là một yến, yến rưỡi hay 20 yến gì đó, rồi là mình nhân ra tiền rồi mình đóng vào chứ không phải đóng bằng thóc.

H: Như lúc này em có nói là cứ đến mùa lũ lụt là mình phải chuẩn bị đóng bè cho gia súc, gia cầm, rồi phải chuẩn bị thức ăn cho nó. Thế thì em có thể tính cho chị xem trung bình mỗi một đợt như thế thì em phải chuẩn bị bao nhiêu thức ăn cho người, bao nhiêu thức ăn cho gà, cho lợn và cho chó?
Đ: Thì vừa rồi em đã tính....

H: Trận lụt gần đây?
Đ: Trận lụt gần đây là em xay cho bò 2 bì lúa là hết 1 tạ lúa.

H: Tính ra tiền là bao nhiêu?

Đ: 1 tạ lúa là 700 ngàn, rồi là thức ăn cho gà là 1 bao con cò rồi là gia cầm là phải đến 1 triệu tiền thức ăn cho gia cầm, rồi là rom rạ mình phải trữ cho bò ăn. Về người thì là em xay lúa, xay gạo, khoảng 1 tạ gạo, bỏ lên thuyền chở đi xay đến khi nó lứt rồi là họ bung cái máy, tháo máy đi là không xay được.

H: các nhà phải cho lên thuyền đi xay sớm. Nhưng mà khi đó đã ngập rồi thì mới đi xay à?

Đ: khi nước dung dung lên là phải chuẩn bị rồi chứ không thì không kịp.

H: Ủ, còn chuẩn bị gì nữa? rau rồi mì tôm?

Đ: Có, chuẩn bị 3 thùng mì tôm để cho các cháu đi học về cho nó ăn.

H: 3 thùng mì tôm thì bao nhiêu tiền?

Đ: 320 ngàn.

H: Ủ, thế một tạ gạo thì tính ra bao nhiêu tiền?

Đ: 1 tạ gạo thì 1 triệu 2.

H: Ngoài ra mình còn phải chuẩn bị gì nữa?

Đ: Mình còn phải chuẩn bị nhiều chứ chị.

H: Rau này...

Đ: Mình phải chuẩn là nếu như mà nước vào đây là mình còn phải kê giường này, kê phản này.

H: Không, bây giờ chị đang nói chuẩn bị về đồ ăn đã, ngoài gạo và mì tôm ra thì em còn phải chuẩn bị gì nữa để làm thức ăn cho người?

Đ: chuẩn bị thì bữa đó là mình phải mua cá khô, đi mua mấy trăm ngàn cá khô, rồi là mình ăn cá khô thôi chứ không có gì hết.

H: Thế đun nấu bằng gì?

Đ: Đun nấu giờ thì chưa lứt thì mình có bếp ga, lứt thì mình nâng lên, may mà thời đại giờ có bếp ga chị ạ.

H: Thế còn mắm muối, dầu ăn các thứ?

Đ: dầu ăn thì mình phải đi ép dầu, mình phải mần một can dầu to này.

H: Ủ, thế nghe tin lứt bão là mình phải có sự chuẩn bị rồi?

Đ: Nghe tin báo lứt bão là mình phải đi chuẩn bị ngay.

H: Thế mỗi một đợt như thế thì mình phải chuẩn bị hết bao nhiêu tiền?

Đ: Cũng nhiều chị ạ, nếu mà tính tổng cộng ra cũng phải hết dăm triệu chị ạ. Một đợt lứt là mình phải chuẩn bị đến khoảng dăm triệu. Như mọi khi lứt, thời đại mình giờ là phải có sự chuẩn bị, trước là không có sự chuẩn bị là nhiều khi sạch tay luôn.

H: Nhưng mà mỗi lần phải chuẩn bị đến khoảng 5 triệu như thế thì liệu là mình có đủ tiền không?

Đ: Mình đi vay của sinh viên.

H: Sinh viên nào?

Đ: Sinh viên con học đây, được cái là họ cho vay tiền sinh viên.

H: Vay từ vốn cho sinh viên đi học?

Đ: Ủ, vay từ vốn cho sinh viên.

H: Tức là mình vay từ ngân hàng, từ vốn cho con đi học nhưng mà mình lại lấy tạm cái đây ra để mà chuẩn bị cái này?

Đ: Vâng.

H: Thế nhà không có đủ tiền à?

Đ: Nhà không lấy chi mà đủ được chị.

H: Ủ, nhưng mà chồng đi làm cơ mà. Ví dụ những lúc này đi làm có tiền thì tích góp lại?

Đ: Chồng đi làm nhưng mà tích góp lại cũng làm gì có, giờ thằng cu nó học một năm là nạp bao nhiêu tiền rồi; cái thứ hai nữa là con đầu ni thì thi xong thì...

H: Thế nhà em vay bao nhiêu tiền trong cái vốn cho sinh viên đi học đây?

Đ: Vay thì vay nhiều. Con đầu vay chưa trả hết thì đã lấy chồng rồi này. Con thứ hai cũng 3 năm, 3 lần 8 là 24 triệu cũng chưa trả này. Nói chung là...

H: Bây giờ tổng cộng em đang nợ ngân hàng là bao nhiêu?

Đ: Tổng cộng em đang nợ ngân hàng là 35 triệu. Nói thật với chị ta vay của học sinh sinh viên rồi là về làm nhà làm cửa đó, ở đây ai cũng vay cả đấy chị ạ. Vay của sinh viên để làm, rồi là trả dần dần thôi.

H: Ủ, hiện nay là nợ 35 triệu.

Đ: Vâng.

H: Thế nhà em ngoài cái nguồn làm ruộng ra, chồng thỉnh thoảng đi làm thuê, còn em có chăn nuôi gì?

Đ: Chăn nuôi gọi là con gà, vịt, trâu bò.

H: Có cả vườn rau đây nữa này?

Đ: Rau này không ăn thua.

H: Tổng cộng để chuẩn bị cho đợt chống lụt là 5 triệu, thế năm nay 3 đợt thì thành ra là 15 triệu cơ à?

Đ: Không. Đó là cả 3 đợt đó. Từ khi bắt đầu lụt đầu tiên đấy, lụt này ra thì lụt khác vô rồi trong có mấy ngày mà ra rồi vô, hấn xuống thì mừng rồi nhưng mà sau hấn lại vô tiếp...

H: 3 đợt liên nhau đúng không?

Đ: ông ra thì bà vào rứa. Ở nông thôn giờ là khổ lắm.

H: Thế ngoài cái nguồn mà các nhà có con đi học thì mới được vay được cái vốn cho sinh viên này chứ những nhà khác mà không có con đi học thì người ta làm thế nào để có tiền mà chuẩn bị cho cái việc chống lụt?

Đ: Có nguồn vay bên vệ sinh môi trường này rồi là vay bên xây bể nước sạch.

H: Các nguồn dân vay đây à?

Đ: Ủ.

H: thế nguồn vệ sinh môi trường thì được bao nhiêu?

Đ: Vệ sinh môi trường là được 8 triệu.

H: Một hộ à?

Đ: Ủ, 8 triệu một hộ.

H: Thế bên nước sạch thì được bao nhiêu?

Đ: bên nước sạch cũng được 8 triệu mà ai mà được cận nghèo thì được 10 triệu, mà hộ nghèo thì được 25 triệu.

H: Vay ở ngân hàng nào?

Đ: Vay ở ngân hàng chính sách xã hội. Ở đây thì toàn bộ là vay ngân hàng chính sách xã hội.

H: Thế nhà em là thuộc hộ nào ?

Đ: Nhà em mà vay thì vay á?

H: Ở đây nhà em được xếp loại gì?

Đ: Nhà em hồi chưa làm nhà cửa thì được cận nghèo mà làm lên rồi thì không được cái hộ gì nữa.

H: Làm nhà lên cũng 7 năm rồi, giờ là khá rồi?

Đ: Ủ, giờ là khá rồi mà giờ nói thật chứ em cũng không mình vay vốn của con cái đi học rồi là vay rồi là mình thu nhập thêm cho con cái đi học, rứa là mình cũng không nên đấu tranh với các cái hộ khác...

H: Không, ý là chị muốn hỏi là các cái nguồn vay của những gia đình khác mà không có con đi học thì họ không được vay theo quy sinh viên, mà họ cũng vẫn phải vay từ nguồn nào để họ chuẩn bị cho cái việc mà lũ lụt đấy.

Đ: Ủ, lũ lụt đấy. Mà không có các cái nguồn nước sạch rứa thì mình phải ra ngân hàng chị ạ. Nhiều nhà ở đây phải dinh sô đổ ra ngân hàng đấy, thì mình yêu cầu vay bao nhiêu thì họ cho vay bấy nhiêu. Dăm bảy triệu chi đó. Một số giờ họ cho vay phải tầm 30 triệu, mà giờ như ở đây, quê nhà em đây đa số là đem sô đổ ra cầm đấy.

H: Thế gia đình em thì làm thế nào để trả được nợ?
Đ: Thì mình đã vay thì mình phải đi làm để trả nợ chứ.
H: Thế mình làm gì để trả nợ?
Đ: Mình nuôi con bò với có con bê thì bán bê ra để trả. Phải có nguồn thu nhập thì mình mới dám vay chứ.
H: Nếu cái phương thức trả nợ của mình là chăn bò để có bê rồi thì bán bê, ngoài ra thì mình còn làm gì nữa?
Đ: Mình nuôi thêm con gà, con vịt để bán lấy thu nhập để mà trả nợ.
H: Nhưng nếu như bây giờ mà còn vay đến 35 triệu thì đối với nhà mình...
Đ: Là quá lớn.
H: Quá lớn thì bao giờ sẽ trả được hết?
Đ; sau này con cái đi làm xong rồi thì mình trả được ít nào thì được, rồi để con cái trả giúp bố mẹ.
H: Như lúc này em bảo thì về sản xuất thì như thế, ruộng bị nhiễm mặn thì mình phải bơm nước ngọt rồi là bơm thuốc trừ sâu nhá, thế rồi là nhà cửa thì trong mấy năm nay em có sửa sang lại không hay là trong 7 năm nay vẫn thế, để mình ứng phó với cái bão lụt đấy.
Đ: Vừa rồi em mới làm trần đây. Nhà thì làm lâu rồi nhưng mà trần thì em mới gọi là vay mượn thêm để làm để khi mà bão hấn đến mà cái ngói nó vỡ rơi xuống thì hấn vẫn mắc ở trên thì hấn vẫn an toàn hơn.
H: Thế cái trần này là làm bằng gỗ hết à?
Đ: Bằng gỗ hết.
H: Mình đóng bằng gỗ hết thì nếu ngói vỡ thì cũng không bị dột đúng không?
Đ; Không, dột thì có dột cơ mà cái ngói là nó không vương đến người.
H: Thế cái trần này làm hết bao nhiêu tiền?
Đ: tất cả là hết 45 triệu.
H: 45 triệu, bằng gỗ thịt đấy à?
Đ: Ừ, bằng gỗ thịt đấy.
H: Thế còn cái nhà trên kia bằng bê tông?
Đ: trên kia thì vẫn nhà cũ làm bê tông.
H: nhà cũ nhưng mà làm cao lên rồi nên lụt cũng không đến đấy nên là nhà mình vẫn an toàn ở trên đấy?
Đ: an toàn trên đấy. Đồ đạc là mình chuyển lên đấy.
H: Đồ đạc, đồ ăn thức đựng là mình chuyển hết lên đấy. Thế nhà mình không có cái chạn giống các nhà khác à?
Đ: Trong cái nhà cao kia có cái chạn rồi.
H: Tại vì chị thấy các nhà đều có cái chạn đấy. Thế nếu mà nước vào thì những bàn ghế này là mình phải khuân lên trên kia?
Đ: Kê lên, rồi là mình cột mình treo vào.
H: Thế các nhà khác trong xóm có bao giờ phải sang nhờ nhà em không?
Đ: không chị ạ. Nhà nào cũng có sự chuẩn bị hết rồi.
H: Các nhà nghèo thì có làm được nhà lên cao không?
Đ: nhà nghèo thì...
Người khác: anh chị này là trước đây ông bà để cho cái nhà nhỏ trong kia thì mới cao chứ như nhà em mà lụt cái thì nước vào hết luôn.
H: Chị muốn hỏi là khi lụt to thì những nhà khác trong xóm có khi nào phải đến ở nhờ nhà em chưa?
Đ; Trước đây có 2 bà cô đơn kiêu nhà cô đơn, chồng mất sớm là hai bà chuyên đến trú, tránh ở nhà em đây, nhưng giờ hai bà ấy qua đời rồi. Gọi là hai bà ấy là mưa lụt là đến nhờ nhà mình.
H: Ngoài hai bà đó thì các nhà khác có đến đây nữa không?

Đ: gọi là cũng có. Gọi là có nhà vừa rồi thì đeo bò đến nhờ, kiêu là lụt lội thì đeo bò đến gửi.

H: Gửi ở trên nhà mình?

Đ: ừ.

H: Thế họ đến gửi thì mình phải cho nó ăn hay là họ có mang thức ăn đến không?

Đ: Họ mang thức ăn đến, rom rạ các thứ.

H: Nhà mình có thuyền không?

Đ: Thuyền có.

H: Có khi nào em phải dùng thuyền đẩy đi trợ giúp những nhà khác không?

Đ: có vì nhà họ không có thuyền. Mình có thuyền chở con đi học, rồi chở người đi chợ, chở trẻ con đi học. Nhà có thuyền thì giúp nhà không có thuyền chị ạ.

H: ừ, thì chị cũng muốn em kể một chút về cái tình làng nghĩa xóm mà mọi người nương tựa vào nhau như thế nào khi bão lụt?

Đ: Ừ, khi mà bão lũ vào chẳng hạn như nhà em nếu một nhà mà có gì đó thì kêu giúp, chẳng hạn nó nghiêng, nó ngã hay gì đó thì mình kêu nhau để giúp đỡ, bung đỡ; hoặc là bò trôi, heo trôi thì cùng nhau buộc lại cho nó đừng có trôi; hoặc là nhà cửa không may mà ngã xuống, đổ xuống thì làng xóm giúp nhau là cái chuyện bình thường.

H: Nếu mà đổ nhà thì giúp nhau dựng nhà?

Đ: ừ, đổ nhà thì giúp nhau dựng nhà, rồi là prô mà rơi vỡ thì đến giúp nhau để lợp lại.

H: Lúc này em nói là giúp nhau để chằng chống...

Đ: Chằng chống nhà cửa đó, gọi là chằng nhà ni xong rồi thì lại sang nhà nọ.

H: Ở trong Quảng Bình vừa rồi thấy có đưa tin một ông đi sang chằng chống cho nhà hàng xóm bị ngã chết mất đấy.

Đ: Ở đây em cũng gọi là giúp nhau bê cát chằng chống lên mái nhà đó.

H: Bê cát lên chằng mái nhà?

Đ: Ừ, bê cát lên chằng mái nhà để khỏi phải tọc mái.

H: Vâng, đấy là các nhà tự giúp nhau?

Đ: ừ, tự giúp nhau thôi, tự dọn nếu nhà bên này xong thì sang bên kia giúp nhau. Dân giúp nhau là chuyện bình thường.

H: Nếu mà nhà neo đơn thì phải nhờ người giúp?

Đ: Ừ.

H: Thế giúp như thế này là tự nguyện hay là có đoàn thể vận động?

Đ: Tự nguyện giúp thôi nhưng mà đến khi khổ thì có đoàn thể để giúp đỡ.

H: Nhà nào khó khăn quá thì giúp?

Người khác: Giúp đoàn thể thì có gia đình neo đơn này, gia đình chính sách có công với nước này.

H: Những ngày lụt bão thì mình dùng nước ở đâu? Em có bể trữ nước không?

Đ: Em có bể nước ngọt, nước mưa đấy. Những nhà xung quanh mà không có nước mưa thì đến nhà em xin.

H: Ừ, bể nước mưa nhà em to không?

Đ: Bể nước mưa nhà em khoảng 4 khối.

H: 4 khối và các nhà khác đến xin thì mình cũng cho?

Đ: Cho chứ, giúp nhau cái nước ngọt là trên hết.

H: Chính quyền địa phương ở đây có chính sách gì để hỗ trợ cho người dân khi bão lụt không?

Đ: Hỗ trợ thì đợt lụt vừa rồi là cũng có hỗ trợ một khẩu à mà năm nay thì chưa có chị ạ.

H: Không chị không nói năm nay mà ở đây thì năm nào cũng có bão lụt thì thông thường địa phương có hỗ trợ gì không?

Đ: À, địa phương có hỗ trợ gạo, rồi mì tôm, rồi là tiền.

H: Thì là được bao nhiêu?

Đ: Trung bình một khẩu là được 200 ngàn.

- H: Ủ, thế được bao nhiêu gạo, bao nhiêu mì tôm?
- Đ: Mì tôm thì chia theo khẩu, một khẩu được đợt 5 gói, đợt 10 gói chứ cũng không có nhiều.
- H: Thế còn gạo?
- Đ: Gạo thì một năm bình quân mỗi khẩu cũng được khoảng 20 cân.
- H: Cả năm đấy?
- Đ: Vâng, cả năm đấy.
- H: Đây là nguồn từ ở trên xuống đây, xã họ cấp thôi chứ còn nguồn là từ trên xuống. Ngoài ra thì xã còn hỗ trợ gì nữa không? Đó là những cái hỗ trợ về vật chất chứ còn xã người ta có hỗ trợ thông tin kịp thời cho dân về tình hình lũ lụt không, ở ủy ban ấy có thông tin kịp thời không, rồi là khi lũ lụt vào thì xã có những lực lượng để giúp đỡ dân không ví dụ như thanh niên hay các lực lượng của xã đi xuống các xóm để giúp đỡ các gia đình neo đơn, hộ nghèo, gia đình chính sách cần có người bên ngoài giúp đỡ thì xã có làm những cái việc đó không?
- Đ: Có. Ở đây xã mình là cũng có tổ chức bên hội thanh niên với hội phòng chống bão lụt để khi có chuyện gì xảy ra là hỗ trợ ngay.
- H: Thế nhà em là đã nhận được những loại hỗ trợ nào rồi?
- Đ: Nhà em thì chưa nhận được hỗ trợ nhưng mà nhiều cái nhà khô, nhà neo đơn, nhà có hoàn cảnh khó khăn, những nhà có hoàn cảnh có công với nước.
- H: Nhà mình thì chưa nhận được hỗ trợ nào?
- Đ: Chưa nhận được hỗ trợ nào?
- H: hỗ trợ về vật chất thì có thể nhà mình điều kiện đã khá rồi thì có thể không có nhưng mà những cái hỗ trợ khác như là hỗ trợ về thông tin này rồi là họ vào họ làm giúp cái này cái kia thì có không?
- Đ: Cái nó thì có.
- H: Có hả? thế họ giúp những cái gì?
- Đ: Họ giúp cho mình kiểu như bê pro cái năm mà đổ bụi tre vào bể mái nhà đấy thì họ làm giúp cho là họ chặt xong họ lợp giúp để dọn đường cho dân đi.
- H: ừ, thế em thấy là những cái hỗ trợ của địa phương đấy thì có kịp thời không? Có phù hợp với dân ở đây không?
- Đ: Cái đó thì rất là nhiệt tình, phù hợp với dân ở đây thôi.
- H: Thế còn ở đây có chính sách nào để phòng chống những cái thủy tai không? Tức là mưa gió, bão lụt như thế thì người ta có làm cái gì đó để huy động người dân tham gia để phòng chống thủy tai không, chẳng hạn như là bão lụt thì nó cứ vào mình không thể ngăn được nó nhưng mà làm thế nào để mình có thể phòng chống được nó tốt nhất để làm sao mà không để mất người, không để mất cửa, thì ở đây là có cái chính sách nào như thế không?
- Đ: Như vừa rồi, chồng em đây là bên thôn đội trưởng, bên thôn đó là 9 xóm thì mỗi xóm là phải có 2 người để trực, gọi là trực thâm đêm luôn là để khi có xảy ra chuyện gì là tập thể phải đi theo để mà phòng chống bão lụt.
- H: Tức là có người phải trực thâm đêm luôn?
- Đ: Vâng, thâm đêm luôn.
- H: Thế những anh mà làm công tác thì phải lo đã đành rồi nhưng mà người dân thì có tham gia vào các công việc cộng đồng không, chẳng hạn như là nước ngập quá thì người ta phải đưa dân ra nhà cộng đồng ở ngoài xã chẳng hạn thì người dân có tham gia vào việc vận chuyển, lấy thuyền để đưa những người dân khác đi không hay chỉ có xã là phải có trách nhiệm làm việc đó thôi?
- Đ: Có, cái đấy thì kiểu dân mình giúp đỡ lẫn nhau.
- H: cái đó là dân mình tự nguyện giúp đỡ nhau?
- Đ: Tự nguyện giúp đỡ nhau để đưa đi thôi. Thí dụ như nhà này mà lụt thì như nhà em mà có thuyền thì chở họ lên nhà cộng đồng.

H: Ủ, em có chở không? Em đã chở chưa?
Đ: Em đã chở người lên nhà cộng đồng rồi.
H: Chở ai lên?
Đ: Gọi là chở các ông bà già lên nhà cộng đồng.
H: Em cũng tham gia chở đấy à?
Đ: Vâng, em cũng tham gia chở.
H: Thế những nhà khác có tham gia không?
Đ: Có, những nhà mô mà không có thuyền thì không tham gia còn những nhà khác có thuyền là tham gia hết.
H: Tham gia hết để vận chuyển?
Đ; Cần thiết là vận chuyển hết. Chỉ có ông già và trẻ con thôi.
H: Ủ, thế xã người ta có kêu gọi những nhà mà kiên cố hơn hoặc là cao hơn thì cho các nhà khác ở nhờ không?
Đ: Cái nó thì xã không kêu gọi nhưng mà kêu gọi lên nhà cộng đồng để tránh bão lụt. Đương nhiên ở dưới dân thì nhà nào chắc chắn thì cho nhà khác sang ở nhờ chứ xã là không kêu gọi mô.
H: Thế em có tham gia vào hội phụ nữ không?
Đ: Em có.
H: Hội phụ nữ của xã người ta có hoạt động gì hỗ trợ các gia đình trong phòng chống bão lụt không?
Đ; Cái nó thì em chỉ riêng phụ nữ thì có kiểu khi mà đã lũ lụt đến rồi là các cái ban, các ngành của phụ nữ là giúp đỡ nhau để phòng chống bão lụt.
H: bên phụ nữ cũng có phổ biến những thứ như thế trong cuộc họp?
Đ: Thì là cũng phải có cái trách nhiệm về cho dân vì phụ nữ của mình, để làm tốt cái nhiệm vụ của mình.
H; Lụt bão thì đã khổ rồi nhưng mà mình là phụ nữ rồi là các trẻ em gái thì cái mức độ ảnh hưởng nó như thế nào?
Đ: khi đã lũ lụt vào thì các em nhỏ thì mình phải giữ các em nhỏ rồi cho lên loa để không cho các em nhỏ ra đường bị trôi.
H: Ý chị nói là phụ nữ và trẻ em nhỏ, đặc biệt là trẻ em gái 14-15 tuổi thì có bị bệnh tật gì mà do bão lụt không? Bởi vì nước lụt cứ ngâm sinh sinh như thế thì có bị ảnh hưởng gì đến sức khỏe không?
Đ; Không. Mình có thuốc thang, lụt ra là mình có thuốc chữa trị nên không ai bị.
H: Bệnh phụ khoa thì có không?
Đ; Cái nó thì có nhưng mà có khám sau rồi cho thuốc.
H; Tức là sau bão lụt là đã có người khám và cho thuốc luôn rồi? Ai khám? Thế ai là người về đây khám
Đ: Thì các cái bệnh viện đấy, một năm là họ về đây 2 lần, có khám ưu tiên cho các phụ nữ tại vì lụt ngâm thì hay bị phụ khoa nên họ khám và cho thuốc.
H: Khám và cho thuốc. Chắc là có nhiều người bị viêm, có nhiều người bị viêm không?
Đ; Có.
H: Thế phụ nữ mình thì đã đàn nhưng mà bọn trẻ con thì sao, thanh thiếu niên thì có bị bệnh không?
Đ: Bọn thiếu niên thì không cho lội, mình giữ không cho bọn nó lội. Chỉ có bố mẹ là lội ở ngoài để lấy nước nước lấy nó chứ trẻ con là không cho lội.
H: Thế trường học là ở ngoài ủy ban à?
Đ: trường học thì nằm bên ủy ban.
H: Thế bình thường ở đây mà bị ngập thì trường học có bị ngập không?
Đ; Trường học ngập.
H: Trẻ con có được nghỉ học không?

Đ: Nghỉ học, một khi nước đã dâng lên là trẻ con được nghỉ.
H: nhưng mà lúc trước em bảo lấy thuyền đưa trẻ con đi học mà?
Đ: Trẻ con đi học là hai trẻ nhà em là đi học ở Vinh, học đại học với trung cấp chứ mà học ở trường ta đây thì không học được.
H: Thế lúc đó là phải đi thuyền à?
Đ: Đi thuyền sang bên Hưng Châu, sang bên nó thì mới đi được xe, gửi xe bên nó.
H: Tức là mình khi nào bắt đầu thấy mưa là đem xe sang bên kia gửi?
Đ: Ừ, đem xe sang bên Hưng Châu gửi.
H: Thế Hưng Châu nhà mình có người quen, có người nhà không?
Đ: Ở bên nó họ cũng xây một cái nhà cộng đồng bên nó.
H: à bên xã Hưng Châu cũng xây một cái nhà cộng đồng?
Đ: Không, nhà cộng đồng bên Hưng Nhân lại xây bên nó. Nhà nước xây cho cộng đồng, gọi là học sinh, sinh viên đi học qua. Khi nãy chị đi qua chắc chắn thấy cái nhà nó đó, mới xây đó. Tức là học sinh, sinh viên đi mà không về được thì lên nhà cộng đồng.
H: Tức là cái nhà đó là cho dân Hưng Nhân nhưng mà lại đặt trên đất Hưng Châu. Thế cái nhà này mình xây lâu chưa?
Đ: Xây vừa xong thôi.
H: Mới thôi?
Đ: ừ, xây vừa xong chị ạ.
H: Thế còn một cái nhà cộng đồng nữa thì ở ngay ủy ban xã?
Đ: ừ, ở ngay ủy ban xã đấy. Nhà đây là ông già bà lão thì lên trên nhà cộng đồng đấy. Còn trẻ con...
H: Ngoài ra thì còn nhà cộng đồng bên Hưng Châu nữa?
Đ: Ừ, còn một cái nữa là để cho đón học sinh, sinh viên đi học về không qua được nó thì ở lại. Vừa rồi là đã ở lại rồi, vẫn ưu tiên mì tôm là cho nó ăn. Cung cấp mì tôm.
H: Thế đợt này mưa gió thế này thì mọi người nghỉ ở nhà hết à? Không đi làm đồng áng gì à?
Đ: Mọi người nghỉ ở nhà hết không thì trời mưa này cũng đi làm, cũng đi cày. Giờ thôn đang phát động đi làm nương nhưng mà mưa quá không đi được cho nên là ở nhà.
H: Đi làm nương là làm gì?
Đ: Đi làm nương để thoát nước vào ruộng.
H: Cái nương đất của mình đấy chứ gì?
Đ: ừ, cái nương đất đấy.
H: làm nương là đi khai nương để cho nó thông à?
Đ: Ừ, đi khai nương để cho nó thông về ruộng.
H: ừ, là ở xã cũng phát động đi, các nhà đều phải đi hết?
Đ: Nhà nào cũng phải đi hết.
H: Và đợt này mưa thì không đi.
Đ: Đây là chị vào sớm chứ không thì em cũng đi ra đồng.
H: À thế à? Đi ra đồng cách đây có xa không?
Đ: Cách khoảng nửa cây thôi.
H: Là cái chỗ mà em bảo bị nhiễm mặn đấy à?
Đ: Đó đó.
H: Cả nhà có mỗi 4 sào đấy thôi. Thế còn đất trồng rau, trồng ngô?
Đ: Đất trồng rau, trồng ngô thì cũng bị lũ lụt cuốn đó vừa tria lại thì hư luôn.
H: còn vườn thì có chừng này thôi?
Đ: ừ, vườn chỉ có chừng này thôi, nhỏ có.
H: Rau này giờ có bán được không?
Đ: Rau này giờ cũng bán được.
(Hết băng thứ nhất)
H: Ông xã em đi Vinh thì làm gì?

Đ: Ông xã em đi Vinh thì đi xây.
H: ừ, đi sáng đi tối về à?
Đ: ừ, sáng đi tối về.
H: Thế công thì được bao nhiêu một ngày?
Đ: Công thì được khoảng trăm rưỡi một ngày.
H: Có việc thường xuyên không?
Đ: Không, nếu có việc thì được cả tháng nhưng không có việc thì được khoảng 15 ngày, cũng không đủ việc được.
H: Nhưng mà cũng có thêm đồng ra đồng vào?
Đ: vâng, cũng có thêm đồng ra, đồng vào cho con ăn học.
H: Bây giờ thì còn một đứa thì tốt nghiệp rồi còn một đứa vẫn đang học tiếp?
Đ: Đang học tiếp ở Vinh.
H: Nó học ở Vinh thì sáng đi tối về à?
Đ: ở đây thì sáng đi tối về.
H: cả mấy đứa đều thế à?
Đ: Cả mấy đứa đều thế.
H: Thế con nhỏ này lấy chồng ở đâu?
Đ: Lấy chồng ở Nam Định.
H: À lấy chồng ở tận Nam Định. Đi xa nhi?
Đ: Đi xa, đi làm bên công ty thuê dệt.
H: Đi làm thế là gặp cậu kia là lấy luôn?
Đ: Vâng.
H: Thôi nó về Nam Định cho nó đỡ bị lụt bão.
Đ: Vâng, ngoài nó thì không bao giờ bị lụt bão.
H: Lúc này em có nói là nhà nước có xây một cái nhà cộng đồng cho xã mình ở bên Hưng Châu. Thế nó có to bằng cái nhà cộng đồng ở ủy ban không?
Đ: To hơn.
H: Nhà nước là ai xây?
Đ: Cái nó em cũng không biết, chỉ biết là nhà nước thôi. Họ xây là để cho dân bên mình mà bị lũ lụt quá thì sang bên nó trú.
H: Thế ở xóm này thì có nhiều nhà có thuyền không?
Đ: thì phải có 85% thuyền rồi.
H: Mỗi cái thuyền là khoảng bao nhiêu tiền?
Đ: Mỗi cái thuyền là khoảng 5 triệu.
H: 5 triệu một cái. Thế bây giờ theo em để người dân có thể phòng tránh tốt bão lũ thì cần hỗ trợ những cái gì?
Đ: Hỗ trợ trước tiên là cho mỗi nhà một cái thuyền là tốt nhất.
H: Nhưng mà ở đây đã có 85% nhà có thuyền rồi.
Đ: Thuyền rồi là nhà tránh lũ.
H: nhà tránh lũ là như thế nào? Làm theo kiểu nhà cộng đồng hay là...
Đ: Không, nhà tránh lũ là nhà gia đình đấy, mình đổ hai lớp bên tông thì có lớp dưới và lớp trên để tránh lũ.
H: ừ, đổ hai lớp bê tông. Thế em có biết trong xã mình đã có 50 nhà được hỗ trợ làm cái nhà tránh lũ đó chưa?
Đ: Có rồi.
H: Những hộ nghèo nhất thì là được đúng không?
Đ: Hộ nghèo là được rồi.
H: Bây giờ các nhà khác cũng muốn được hỗ trợ cái nhà tránh lũ giống như thế?
Đ: Đó, nhà tránh lũ là trên hết đó. Với lại cái thuyền để giao thông đi lại với lại đôi khi để tránh lũ, con gà, con lợn, con bò thì có thể tránh được.

- H: Nhà tránh lũ thì rất là nhiều tiền mà em thấy là ở xã mình cũng mới chỉ có 50 hộ được làm thôi. Mà nhà nước thì không có nhiều tiền để làm cho tất cả các nhà. Tức là theo em thì là có thuyền thì tốt và nhà tránh lũ.
- Đ: Vâng, hỗ trợ nhất là cái nhà tránh lũ vì con người là to hơn, còn thuyền thì để cho người dân đi lại cho thuận tiện để là cái nguồn thức ăn hai là cái thu nhập, rồi là cái nhà tránh lũ thì để đôi khi nước dâng lên thì tránh xảy ra cái tai nạn về người.
- H: Trong lúc mà chưa làm được cho mỗi nhà một cái thì người ta cũng đã làm cho cái nhà cộng đồng rồi để mà cho nhiều người được đến đấy khi có bão lũ. Đây là cái dự án của Đan Mạch thì người ta cũng rất là quan tâm đến đời sống của người dân ở vùng lũ và muốn xem họ ứng phó như thế nào, phải tự lo như thế nào, rồi xóm làng giúp đỡ nhau như thế nào, rồi là có cách nào để phòng tránh như em nhìn vào cây cỏ gà thì biết khi nào sắp mưa.
- Đ: Vâng biết được khi nào sắp mưa để mình chuẩn bị, để mình nghiên cứu làm một cái gì đó cho phù hợp, hoặc nếu mình đang làm một cái gì đó mà trời mưa thì mình ngừng lại.
- H: Ừ, đây người dân cũng căn cứ vào các cái dấu hiệu của thiên nhiên để mà quyết định việc chuẩn bị các đồ để chống lụt hoặc là mưa ngập thì mình mà đang làm việc gì thì mình dừng lại. Cảm ơn em.

Kết thúc